

Наукові перспективи
Видавнича група

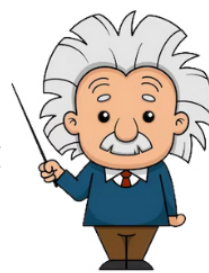
MODERNÍ ASPEKTY VĚDY

*v rámci publikační skupiny
Scientific Publishing Group*

*Svazek LV mezinárodní
kolektivní monografie*

Česká republika
2025

Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. (Česká republika)
Středoevropský vzdělávací institut (Bratislava, Slovensko)
Národní institut pro ekonomický výzkum (Batumi, Gruzie)
Al-Farabi Kazakh National University (Kazachstán)
Institut filozofie a sociologie Ázerbájdžánu Národní akademie věd
(Baku, Ázerbájdžán)
Institut vzdělávání Ázerbájdžánské republiky (Baku, Ázerbájdžán)
Batumi School of Navigation (Batumi, Gruzie)
Regionální akademie managementu (Kazachstán)
Veřejná vědecká organizace „Celokrajinské shromáždění lékařů ve veřejné
správě“ (Kyjev, Ukrajina)
Nevládní organizace „Sdružení vědců Ukrajiny“ (Kyjev, Ukrajina)
Univerzita nových technologií (Kyjev, Ukrajina)
Mezinárodní poradenská společnost "Sidcon" (Kyjev, Ukrajina)
Evropské lyceum "Vědecké perspektivy" (Kyjev, Ukrajina)

v rámci publikační skupiny Publishing Group „ Vědecká perspektiva “

MODERNÍ ASPEKTY VĚDY

Svazek LV mezinárodní kolektivní monografie

Česká republika
2025

International Economic Institute s.r.o. (Czech Republic)
Central European Education Institute (Bratislava, Slovakia)
National Institute for Economic Research (Batumi, Georgia)
Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)
Institute of Philosophy and Sociology of Azerbaijan National Academy of
Sciences (Baku, Azerbaijan)
Institute of Education of the Republic of Azerbaijan (Baku, Azerbaijan)
Batumi Navigation Teaching University (Batumi, Georgia)
Regional Academy of Management (Kazakhstan)
Public Scientific Organization "Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in
Public Administration" (Kyiv, Ukraine)
Public Organization Organization "Association of Scientists of Ukraine"
(Kyiv, Ukraine)
University of New Technologies (Kyiv, Ukraine)
International Consulting company "Sidcon" (Kyiv, Ukraine)
European Lyceum "Scientific Perspectives" (Kyiv, Ukraine)

within the Publishing Group "Scientific Perspectives"

MODERN ASPECTS OF SCIENCE

55-th volume of the international collective monograph

Czech Republic
2025

ISBN 978-617-95474-9-2
<https://doi.org/10.52058/55-2025>
UDC 001.32: 1/3] (477) (02)
C91

Vydavatel:

Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.
se sídlem V Lázních 688, Jesenice 252 42
IČO 03562671 Česká republika
Zveřejněno rozhodnutím akademické rady

Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. (Zápis č. 180/2025 ze dne 8. Dubna 2025)

Monografie jsou indexovány v mezinárodním vyhledávací Google Scholar

Recenzenti:

- Karel Nedbálek** - doktor práv, profesor v oboru právo (Zlín, Česká republika)
Markéta Pavlova - ředitel, Mezinárodní Ekonomický Institut (Praha, České republika)
Iryna Zhukova -kandidátka na vědu ve veřejné správě, docentka (Kyjev, Ukrajina)
Savvas Mavridis - profesor na Mezinárodní řecké univerzitě v oddělení marketingu a cestovního ruchu, Veřejná instituce
(Sit Thessaloniki, Greece)
Yevhen Romanenko - doktor věd ve veřejné správě, profesor, ctěný právník Ukrajiny (Kyjev, Ukrajina)
Humeir Huseyn Akhmedov - doctor of pedagogical sciences, professor (Baku, Azerbaijan);
Oleksandr Datsiy - doktor ekonomie, profesor, čestný pracovník školství na Ukrajině (Kyjev, Ukrajina)
Jurij Kijkov - doktor informatiky, dr.h.c. v oblasti rozvoje vzdělávání (Teplice, Česká republika)
Vladimír Bačířin - docent ekonomie (Bratislava, Slovensko)
Peter Ošváth - docent práva (Bratislava, Slovensko)
Oleksandr Nepomnyashy - doktor věd ve veřejné správě, kandidát ekonomických věd, profesor, řádný člen Vysoké školy
stavební Ukrajiny (Kyjev, Ukrajina)
Dina Dashevská - geolog, geochemik Praha, Česká republika (Jeruzalém, Izrael)

Tým autorů

C91 Moderní aspekty vědy: LV. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2025. str. 633

Svazek LIV mezinárodní kolektivní monografie obsahuje publikace o: utváření a rozvoji teorie a historie veřejné správy; formování regionální správy a místní samosprávy; provádění ústavního a mezinárodního práva; finance, bankovníctví a pojišťovnictví; duševní rozvoj osobnosti; rysy lexikálních výrazových prostředků imperativní sémantiky atd.

Materiály jsou předkládány v autorském vydání. Autoři odpovídají za obsah a pravopis materiálů.

OBSAH

PŘEDMLUVA

ODDÍL 1. VEŘEJNÁ SPRÁVA

§1.1 МОДИФІКАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ: ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ СКЛАДОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ (Гурковський В.І., Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, Романенко Є.О., Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, Вербовенко О.П., Центральне управління цивільно-військового співробітництва Генерального штабу Збройних Сил України).....11

§1.2 ПЕРШИЙ КРОК ДО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ МЕДИЧНОГО САМОВРЯДУВАННЯ (Романенко Є.О., Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, Мусієнко А.В., Клінічна лікарня № 15 Подільського району м. Києва).....16

§1.3 ЩОДО СТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ ДВОХ НОВИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ (Романенко Є.О., Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, Липа В.А., Житомирський окружний адміністративний суд).....28

§1.4 ГОСПОДАРСЬКИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ ВТРАТИВ ЧИННІСТЬ (Романенко Є.О., Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, Липа В.А., Житомирський окружний адміністративний суд).....41

ODDÍL 2. EKONOMIKA A ŘÍZENÍ PODNIKU

§2.1 ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА КАМІНЬ-КАШИРСЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ОБ'ЄКТИ ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ (Слащук А.М., Волинський національний університет імені Лесі Українки, Єрко І.В., Волинський національний університет імені Лесі Українки, Мельник Н.В., Прикарпатський національний університету імені Василя Стефаника, Єрко А.В., Яцуняк В.А., Луцький національний технічний університет, Качаровський Р.Є., Волинський національний університет імені Лесі Українки).....50

ODDÍL 3.

PEDAGOGIKA, VÝCHOVA, FILOZOFIE, FILOLOGIE

§3.1 ОБ'ЄКТИВНІСТЬ У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КРИЗИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ (Абисова М.А., Державне некомерційне підприємство «Державний університет «Київський авіаційний інститут», Шоріна Т.Г., Державне некомерційне підприємство «Державний університет «Київський авіаційний інститут», Скиба І.П., Державне некомерційне підприємство «Державний університет «Київський авіаційний інститут»)).....81

§3.2 ОСВІТА В УМОВАХ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ: ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ (Алексеева С.В., Інститут педагогіки НАПН України, Адамовська М.С., Інститут педагогіки НАПН України).....109

§3.3 КОНФЛІКТИ В ДИТЯЧИХ КОЛЕКТИВАХ: ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ (Калюжна Ю.П., Копилівський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Ялинка» Терешківської сільської ради, Чорнобривець О.В., Копилівський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Ялинка» Терешківської сільської ради, Кульбашна І.М., Копилівський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Ялинка» Терешківської сільської ради).....121

§3.4 МЕЖІ ТА ОБ'ЄКТИВНІСТЬ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ У КОНТЕКСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА КВАНТОВИХ ОБЧИСЛЕНЬ В КОМП'ЮТЕРНО-ІНТЕГРОВАНІХ ТЕХНОЛОГІЯХ СУДНОБУДУВАННЯ (Козирко О.А., Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Патлайчук О.В., Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова).....133

§3.5 ПРАВОСЛАВНА ХРИСТИЯНСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У СТУДЕНТІВ STEM: РОЛЬ БОГОСЛОВ'Я В ЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МАЙБУТНІХ НАУКОВЦІВ (Рубан М.Ю., Чернівецький православний богословський інститут).....152

§3.6 ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОЦЕСУ ЧИТАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ (Серомаха Н.Є., ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Мухіна А.Ю., ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».....170

MODERNÍ ASPEKTY VĚDY

Svazek LV mezinárodní kolektivní monografie

ODDÍL 4. TECHNICKÉ VĚDY

- §4.1 *MODELING ORGANIZATIONAL AND TECHNICAL SYSTEMS USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE METHODS* (**Protas N.**, Poltava State Agrarian University).....183

ODDÍL 5. PRÁVNÍ VĚDY

- §5.1 *LEGAL FOUNDATIONS AND INSTITUTIONAL FRAMEWORK OF HUNGARY'S ANTI-CORRUPTION POLICY* (**Tellis S.**, National Academy of Sciences of Ukraine).....231

- §5.2 *ПРОТИДІЯ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ГРАБЕЖАМ І РОЗБОЯМ ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: НАУКОВА РОЗРОБЛЕНІСТЬ ПРОБЛЕМ* (**Телійчук В.Г.**, Дніпровський державний університет внутрішніх справ, **Лобода А.С.**, Дніпровський державний університет внутрішніх справ, **Петриченко І.В.**, Дніпровський державний університет внутрішніх справ).....252

- §5.3 *ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЗОНИ НАДЗВИЧАЙНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ* (**Цицюра В.І.**, Управління розвитку військової юстиції та взаємодії з правоохоронними органами Головного управління військової юстиції Міністерства оборони України).....262

ODDÍL 6. PSYCHOLOGIE

- §6.1 *PSYCHOLOGICAL WELL-BEING DETERMINANTS IN MEDICAL STUDENTS: PERSONAL, SOCIAL, AND INSTITUTIONAL PERSPECTIVES* (**Spitsyna L.V.**, Zaporizhzhia National University, **Zhemanyuk S.P.**, Zaporizhzhia National University).....275

- §6.2 *ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ПІДТРИМКИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ТА КРИЗОВИХ УМОВАХ ФАХІВЦІВ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ* (**Лич О.М.**, ДНП Державний університет «Київський авіаційний інститут»).....290

- §6.3 *ПРОФЕСІЙНА СПОРТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ПРИЧИНА ПСИХОСОМАТИЧНИХ РОЗЛАДІВ* (**Перепелиця А.В.**, Національний університет фізичного виховання і спорту України).....324

- §6.4 *ХРИСТИЯНСЬКА ТЕРАПІЯ ДУШІ: ТРАНСЦЕНДЕНТНИЙ ВИМІР РЕАЛІЗАЦІЇ* (**Савчин М.В.**, Дрогобицький державний педагогічний університету імені Івана Франка).....338

*§6.5 РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ (Смоляк В.М., комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, Турубарова А.В., комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, Кіріллова А.О., комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради).....*349

*§6.6 ЮНАЦЬКА КОНФЛІКТНІСТЬ: ПСИХОЛОГІЧНА СУТНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА (Куліненко Л.Б., Ізмаїльський державний гуманітарний університет).....*378

ODDÍL 7. LÉKAŘSKÉ VĚDY

*§7.1 МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ФАРМАЦЕВТИЧНІЙ ГАЛУЗІ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СВІТОСПРІЙНЯТТЯ (Гнатенко Т.С., Черкаська медична академія, Лисенко Н.В., ФП «Юрія-фарм», Сайфудінова Р.П., Черкаська медична академія).....*391

*§7.2 ПОКАЗНИКИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ГЕМОДИНАМІКИ НА ТЛІ НАБУТОЇ КОРОТКОЗОРОСТІ СЕРЕДНЬОГО СТУПЕНЯ (Переходько К.М., Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя).....*402

*§7.3 АНЕМІЧНИЙ СИНДРОМ У ДІТЕЙ (Щербатюк Н.Ю., ТНМУ імені І. Я. Горбачевського).....*412

ODDÍL 8. ÚČETNICTVÍ, ANALÝZY A AUDIT

*§8.1 ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ВОДНОГО ТРАНПОРТУ (Артюх О.В., Одеський національний економічний університет, Хетагурова Н.О., Одеський національний економічний університет).....*422

ODDÍL 9. MEZINÁRODNÍ EKONOMIKA

*§9.1 СУЧАСНІ БАНКІВСЬКІ СИСТЕМИ КИТАЮ, ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ ТА ЯПОНІЇ: ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕДОВОГО ДОСВІДУ (Туріянська М.М., Миколаївський класичний університет імені Пилипа Орлика, Коренюк Л.В., Український Державний університету науки і технологій).....*448

MODERNÍ ASPEKTY VĚDY
Svazek LV mezinárodní kolektivní monografie

ODDÍL 10.
EKOLOGIE

§10.1 КОНЦЕПЦІЯ ОЦІНКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МУНІЦИПАЛЬНИХ СИСТЕМ ВОДОВІДВЕДЕННЯ (Сахновська В., Київський національний університет будівництва і архітектури).....527

ODDÍL 11.
SOCIOLOGIE

§11.1 ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ РЕКЛАМНОГО ВПЛИВУ В ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВИХ ОПЕРАЦІЯХ (Согорін А.А., Київський інститут Національної гвардії України).....539

ODDÍL 12.
DOPRAVNÍ TECHNOLOGIE A LOGISTIKA

§12.1 ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ТРАНСПОРТНІ СИСТЕМИ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ПЕРЕВЕЗЕНЬ (Похлебін Т.І., Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку, Кисельова О.І., Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку, Лимаренко Ю.Л., Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку, Лещенко О.І., Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку, Урсуленко В.В., Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку).....549

ODDÍL 13.
PRIORITYNÍ ASPEKTY ROZVOJE VĚDESKÉHO A METODOLOGICKÉHO APARÁTU PRO STUDIUM ÚČELOVÝCH SYSTÉMŮ

§13.1 КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ І ПРІОРИТЕТНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО АПАРАТУ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ У ДОВГОСТРОКОВІЙ ПЕРСПЕКТИВІ (Гриб Д.А., Харківський національний університет Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба, Демідов Б.О., Харківський національний університет Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба, Місюра О.М., Харківський національний університет Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба, Воронін В.В., Харківський національний університет Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба, Тютюнник В.О., Харківський національний університет Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба, Хмелевська О.О., Харківський національний університет Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба).....565

§13.2 ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ РЕМОНТУ ЗА ТЕХНІЧНИМ СТАНОМ ЗЕНІТНИХ РАКЕТНИХ КОМПЛЕКСІВ ІНОЗЕМНОГО ВИРОБНИЦТВА (Лук'янчук В.В., Харківський національний університет Повітряних сил імені І. Кожедуба, Ніколаєв І.М., Харківський національний університет Повітряних сил імені І. Кожедуба, Донцов С.В., Харківський національний університет Повітряних сил імені І. Кожедуба, Ткачик В.Д., Харківський національний університет Повітряних сил імені І. Кожедуба, Трофименко Ю.В., Харківський національний університет Повітряних сил імені І. Кожедуба).....580

§13.3 ПРИСТРІЙ ДЛЯ РІШЕННЯ ЗАДАЧ ЦІЛОЧИСЕЛЬНОГО ЛІНІЙНОГО ПРОГРАМУВАННЯ З БУЛЕВИМИ ЗМІННИМИ НА ОСНОВІ РАНГОВОГО ПІДХОДУ (Третяк В.Ф., Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Коломійцев О.В., Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Осієвський С.В., Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Компанієць О.М., Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Оленич Р.С., Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Кучеренко О.М., Київський національний університет імені Тараса Шевченка).....592

ODDÍL 14. ZVLÁŠTNOSTI A SPECIFIKA ČINNOSTI MALÝCH A STŘEDNÍCH PODNIKŮ

§14.1 SOCIAL INEQUALITY AS A THREAT TO THE ECONOMIC SECURITY OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES IN THE EU (Kolisnichenko P., WSHIU Academy of Applied Sciences).....604

MODERNÍ ASPEKTY VĚDY

Svazek LV mezinárodní kolektivní monografie

8. Алексеева С. (2023) Формування творчих здібностей та професійних компетентностей майбутніх дизайнерів під час фахової підготовки у закладах вищої освіти. Перспективи та інновації науки. (Серія «Педагогіка»). Випуск 11 (29). Київ. 2023. С. 14-22 DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-11\(29\)-14-22](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-11(29)-14-22). <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739139>

9. Алексеева С. (2023) Творчий розвиток майбутніх дизайнерів в художньо-проектних практиках. Наукові інновації та передові технології 2023. № 7(21) С. 330-338. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-7\(21\)-330-338](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-7(21)-330-338). <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739138>

10. Алексеева С. (2023) Теоретичні засади розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів під час фахової підготовки у закладах вищої освіти. Наука і техніка сьогодні. № 9(23), С. 249-258 DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9\(23\)-249-258](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9(23)-249-258) <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739137>

11. Адамовська (2025) Формування культурологічної компетентності майбутніх дизайнерів: іммерсивні культурні практики та дизайн мислення. Світ дидактики: дидактика в сучасному світі: зб. матеріалів IV Міжнародної науково-практичної інтернетконференції, 29–30 жовтня 2024 р. Педагогічна думка, 2025. С. 311-315. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744849/129.pdf>

12. Adamovska M, Kravtschenko A Künstliche Intelligenz-Technologien als Mittel zur Entwicklung der kulturwissenschaftlichen Kompetenz von Design-Studierenden. Scientific Collection «InterConf+», 55(240): with the Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference «Concepts for the Development of Society's Scientific Potential» (March 19-20, 2025; Prague, Czech Republic)/ comp. by LLC SPC «InterConf». Prague: Author-publishers miscellaneous, 2025. С. 64-69 <https://archive.interconf.center/index.php/2709-4685/issue/view/19-20.03.2025/250>

13. Чемерис Г., Брянцев О. Шляхи вдосконалення дизайн-освіти у контексті стратегії цифрової трансформації освіти і науки України. Фізико-математична освіта (Scientific journal Physical and Mathematical Education). 2021. Том 32, № 6. С. 49–55. DOI: 10.31110/2413-1571-2021-032-6-008

§3.3 КОНФЛИКТЫ В ДИТЕЯХ КОЛЕКТИВАХ: ПСИХОЛОГИЧНИ АСПЕКТИ (Калюжна Ю.П., Копилівський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Ялинка» Терешківської сільської ради, **Чорнобривець О.В.**, Копилівський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Ялинка» Терешківської сільської ради, **Кульбашна І.М.**, Копилівський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Ялинка» Терешківської сільської ради)

Вступ. Освітній заклад – це місце, де відбувається постійна взаємодія між людьми, платформа, де педагоги навчають дітей, збагачуючи їх новими знаннями. Тут вирують різні емоції, але на жаль, не завжди – позитивні. Різноманітні контакти дошкільнят з однолітками часто перетворюються на суперечки, а то й конфлікти між дітьми.

У немовлячому та на початку дитинства сутички з однолітками найчастіше з'являються через ставлення до іншої дитини, як до неживого предмету, неспроможність гратися, навіть якщо іграшок достатньо. У цьому віці іграшка приваблює дитину значно більше, ніж одноліток. Нерідко вона замінює партнера для гри, що загальмовує розвиток гарних стосунків.

Дошкільнятам надзвичайно важливо показати себе, хоча б у чомусь випередивши товариша. Йому потрібні впевненість, що він для всіх найкращий. У колі однолітків малюк відстоює власне право на унікальність, зіставляє себе з ними, роблячи висновки на свою користь. Він сприймає однолітка тільки як об'єкт для порівняння із собою, погляд на однолітка як на особистість йому ще не притаманний, інтереси однолітка йому ще нецікаві, тому й ігноруються. Малюк звертає увагу на іншого, коли той починає заважати. Тоді відразу одноліток отримує сувору оцінку, негативну характеристику. Дошкільник чекає від однолітка схвалення та похвали, ще не усвідомлюючи, що й від нього очікують подібних дій, до яких він ще не готовий.

MODERNÍ ASPEKTY VĚDY

Svazek LV mezinárodní kolektivní monografie

У віці 5-6 років частота й сила конфліктів зменшуються. Оскільки, дитині стає важливіше гратися разом, аніж утвердитися в очах однолітків, тому вона частіше діє з позиції «ми» та починає розуміти, що товариш може мати інші інтереси, заняття, ігри. Хоча, як і раніше, дошкільнята нерідко сваряться та б'ються. Адже, коли порушуються правила поведінки, етикет спілкування, виникають конфліктні ситуації, з'являється конфлікт.

Однак, уникати конфліктів за всяку ціну шкідливо і для взаємин, і для здоров'я. Конфлікт для дитини – це спосіб захистити свої права та висловити емоції. Дорослі вчать дітей поступатися, домовлятися, йти на компроміси, миритися – проте не всі роблять це правильно.

Психологи стверджують: кожна конфліктна ситуація потребує не лише примирення, а й розв'язання. Невирішені до кінця суперечності створюють дистанцію між маленькими людьми, руйнують дитячу дружбу, спричиняють затяжний стрес, що в свою чергу позначається і на психологічному, і на фізичному стані [1, с. 253].

Виклад основного матеріалу. Слово «конфлікт» походить від латинського «conflictus» - зіткнення. Практично незмінним воно є в інших мовах. Це поняття в науковому обігу утвердилось у другій половині XX століття.

Є різні визначення конфлікту, і всі вони наголошують на наявності протиріччя, яке набирає форми розбіжностей, коли йдеться про взаємодію між людьми. Конфлікти можуть бути прихованими або явними, але в основі їх завжди лежить відсутність згоди між двома або більше сторонами - особами чи групами. Відсутність згоди зумовлена наявністю різних думок, поглядів, ідей, точок зору тощо. Проте, воно, не завжди виражається у формі відкритого зіткнення, конфлікту. Це трапляється тільки тоді, коли існуючі

суперечності, розбіжності порушують нормальну взаємодію людей, заважають досягненню поставленої мети.

У психології широко використовується термін конфлікт, який фактично включає різноманітні соціально-психологічні явища. Тому «конфлікт застосовується для опису поведінки, яка йде одна проти іншої, конкуренції між індивідами та суб'єктивної невизначеності всередині індивідів» [2, с.10].

У табл. 1. Розглянемо трактування терміну «конфлікт» різними науковцями.

Таблиця 1

Генезис визначення поняття «конфлікт»

Автор	Визначення
Примуш М. [3, с. 24]	взаємини між учасниками соціальної взаємодії, що вирізняються суперництвом через існування різних мотивів (потреб, інтересів, цілей, ідеалів, переконань) або думок (суджень, поглядів, оцінок тощо)
Дуткевич Т. [4, с. 13]	суперечність, яку людина відчуває як важливу життєву проблему, котра потребує вирішення і спонукає до активних дій
Герасіна Л., Требін М., Воднік В [5]	двополюсне явище, яке постає у протиставленні двох начал, що виражається у діях обох сторін, для усунення розбіжностей
Ануфрієва Н. [6]	специфічний різновид діяльності, що містить протиріччя у ході власного розв'язання (конфліктів)
Дзвінчук Д. [7]	зіткнення цілей, зацікавлень, позицій, думок, різних поглядів суб'єктів взаємодії.

Український дослідник Ю.В. Мацієвський звертає увагу на наступні аспекти визначення поняття «конфлікт»:

- 1) структурна невідповідність інтересів, коли групові цілі є взаємовиключними через брак мізерних ресурсів;
- 2) певні дії або стосунки, що мають на меті нашкодити або знищити противника;
- 3) неприязнь між групами або окремими особами [8, с. 116].

MODERNÍ ASPEKTY VĚDY

Svazek LV mezinárodní kolektivní monografie

А відомий вчений Д. М. Фельдман виділяв такий підхід для визначення конфлікту, а саме: «.. це бажання людської природи виявити гордість та направити її в агресивність, що передує людській натурі..» [9].

Американські дослідники Д. Рубін, Д. Прут і Сунг Хе вважали, що конфлікт ґрунтується на сприйнятті відмінностей інтересів або на переконанні, що обидві сторони вважають, що їх прагнення не можуть бути задоволені одночасно [2, с.10].

Більшість науковців схиляються до думки, що суспільство без конфліктів є нереальним, адже конфлікт – невід’ємна складова людського існування, що генерує зміни в суспільстві.

Узагальнюючи, конфлікт – невід’ємна риса різних процесів соціального розвитку особистості, що виникає на основі щоденних розбіжностей у поглядах, протистоянні різних думок, потреб, бажань, способів життя, сподівань, інтересів та особистих рис.

Конфлікти виникають через щоденні розбіжності у поглядах, зіткнення різних думок, потреб, бажань, стилів життя, надій та сподівань, інтересів та індивідуальних особливостей.

Отже, суть будь-якого конфлікту – це конфліктна ситуація, тобто збіг обставин та протилежна спрямованість.

За своєю суттю конфлікт здатен мати як конструктивні, так і деструктивні наслідки, що визначає його позитивні та негативні функції (табл. 2).

Таблица 2

Позитивні та негативні функції конфлікту [10., с. 27]

Позитивні функції	Негативні функції
Сигналізування про осередки соціальної напруги – конфлікт дає змогу не тільки з'ясувати невирішені питання, а й сприяє відвертому вираженню позицій та інтересів.	Дестабілізуюча – виявляється в порушенні соціального самопочуття, цілісності, сталості суспільства, певних його галузей, груп, колективів.
Інноваційна – сприяє розбудові суспільства через трансформацію усталених форм, руйнуванню нежиттєздатних структур.	Дезінтегруюча – зумовлює ослаблення соціальних контактів у суспільстві, роз'єднаність, відчуження його сфер, а також ускладнення пошуку порозуміння.
Консолідує (інтегративна) – полягає в об'єднанні людей, які відстоюють власні інтереси, у виникненні зацікавленості до співпраці.	Аксіологічна – виражається у загостреному сприйнятті, оцінюванні цінностей, навколо яких виникла конфліктна ситуація, намаганнях змінити систему пріоритетів тощо.
Активізація соціальних зв'язків – конфлікт інтенсифікує, додає динаміки взаємодії людей, що позитивно впливає на темпи розвитку суспільства.	
Комунікативна – їй передують усвідомлення учасниками конфлікту своїх та чужих інтересів; вона реалізується через пошук компромісу, взаємоприспосадування учасників конфліктної ситуації.	
Зняття психологічної напруги – нерідко саме конфлікт є найдієвішим засобом нейтралізації психологічного напруження між його учасниками, стимулом до пошуку компромісів.	

Конфліктність особистості – риса характеру та індивідуальна властивість, що передбачає частоту загострення та втягування особистості у конфлікти. Визначається комплексною дією факторів: психологічних (темперамент, агресивність, ригідність, слабка саморегуляція, актуальний емоційний стан, соціально-психологічні установки та цінності, компетентність у спілкуванні тощо), соціальних (умови життя й діяльності, особливості навколишнього середовища та соціального оточення, загальний рівень культури та ін.) [11, с. 205].

В процесі свого розвитку конфлікт проходить декілька етапів (рис. 1).

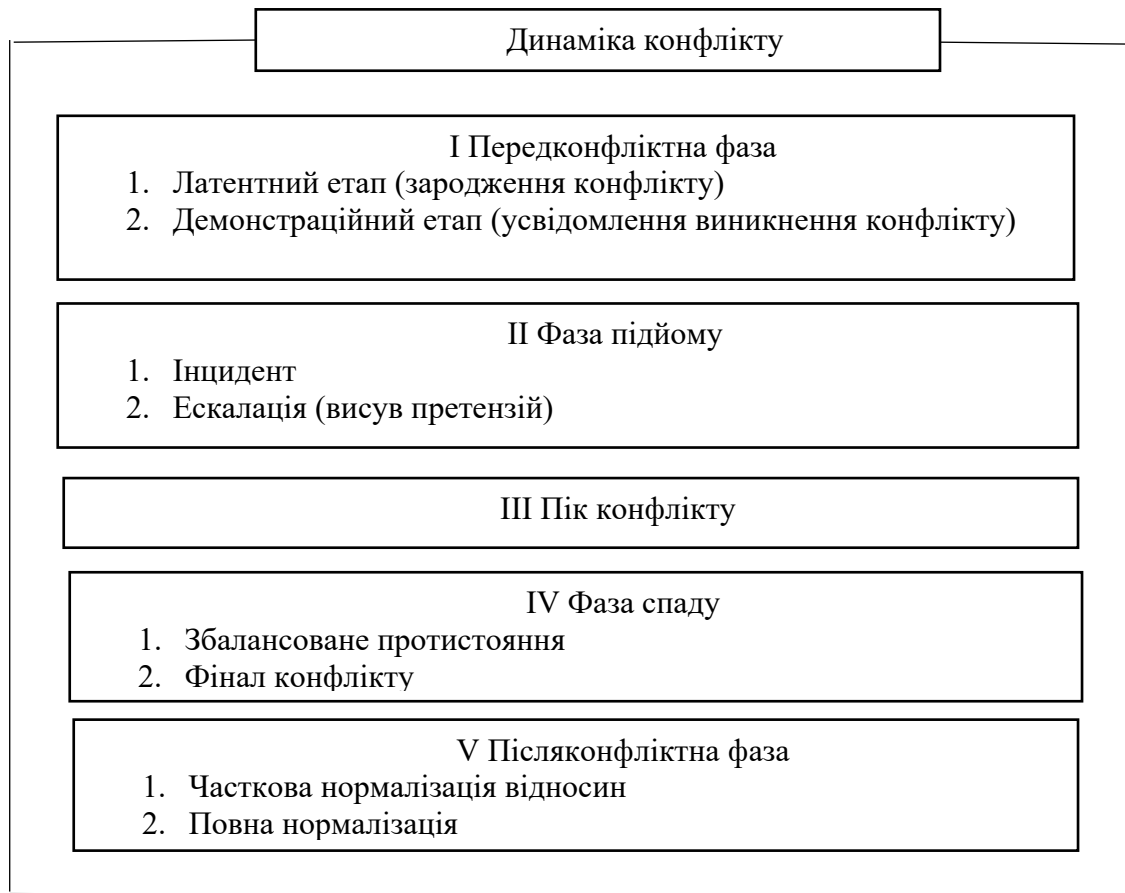

Рис. 1 Фази та етапи конфлікту (систематизовано автором за джерелом 12)

Ці етапи чи стадії не є обов'язковими, цілком можливо, що деякі з них під час конфлікту змінюються, тривалість кожного етапу (стадії) може бути різною, але їхня послідовність у будь-якому конфлікті буде незмінною.

Так, чимало авторів сходяться на думці, що біля 80 % конфліктів виникають незалежно від бажання їхніх учасників, і головну роль у їхньому виникненні відіграють так звані конфліктогени, тобто все, що може сприяти та сприяє конфлікту. Конфліктогенами називають слова, дії (або бездіяльність), поведінкові акти чи поведінку загалом, що може призвести до конфлікту.

Виокремлюють такі різновиди типових конфліктогенів, а саме різновиди булінгу: погрози й накази; глузування, насмішки; образливі та принизливі прізвиська; хвастощі; нав'язування порад; порівняння та нав'язування конкуренції; заспокоєння запереченням; жартування; будь-які прояви агресії та роздратування; егоїзм; маніпулювання.

Конфліктогени можна віднести до однієї з трьох психологічних першопричин: 1. прагнення до переваги; 2. вияв агресивності; 3. прояв егоїзму [11].

Труднощі у комунікації можуть виникати навіть тоді, коли дитина є частиною ігрової групи. Тобто, якщо дитина не може будувати взаємини та свідомо не враховує думку інших дітей, але при цьому має високо розвинені ігрові вміння, однолітки беруть її до гри. Значення ігрових навичок настільки велике у дошкільному віці, що діти часто готові контактувати з однолітками, з якими складно спілкуватися, але які цікаво граються.

Також серед дітей, які не беруть участі у спільній грі з однолітками, є діти, котрі відгороджуються. Однолітки відвертаються від дитини, яка не вміє контролювати свою поведінку. Також осторонь залишаються ті діти, які дуже повільні, не здатні розвивати потрібний динамізм дій, через що дошкільнята не хочуть спілкуватися з такими дітьми, не зважаючи на їх вміння гарно бавитися та доброзичливість до партнерів. Як наслідок, залишені діти не можуть задовольнити особистісну потребу у грі, що спричиняє глибокий психологічний конфлікт з однолітками. Деяким дітям притаманна агресивність, яка є захисною реакцією на дискомфорт [13]. Вони можуть проявляти фізичний напад: дитина може вдарити (вщипнути, вкусити) того, хто поряд або вступив з нею у конфлікт; з такими мало хто хоче гратися та взагалі мати якісь контакти. Агресивність може виявлятися й у мовленні: деякі діти часто викрикують під час занять, дратують інших та сваряться.

MODERNÍ ASPEKTY VĚDY

Svazek LV mezinárodní kolektivní monografie

У деяких дітей фізична агресивність набуває форми руйнівного ставлення до речей. На таких дітей у групі постійно скаржаться дошкільному педагогу протягом дня.

Найбільш складно налагодити контакт з однолітками дитині, яка прагне лідерства. Такі діти намагаються усунути лідера-конкурента від головної ролі; лідер бавитиметься з тими дітьми, які йому підкоряються. Відтак, у групі можуть бути активні та неактивні діти, особливості поведінки яких наведені в таблиці 3.

Таблиця 3

Особливості поведінки «активних» та «неактивних» дітей [13]

Вид діяльності	Ознаки «лідера»	Ознаки «одинаків»
Ігрова діяльність	Намагається усунути «лідера-суперника» з головної ролі; бавиться з тими, хто їй кориться.	Однолітки ігнорують дитину; бракує досвіду гри; грає наодинці.
Трудова діяльність (доручення)	Не матиме бажання – не виконає	Спокійна, непомітна, ініціативу не проявляє, зауважень до неї немає
Навчання	Виказує негативну реакцію на зауваження, надмірну самовпевненість.	Не виконує, не визнає ініціативу дорослого

Люди, перебуваючи в негативному емоційному стані, під напругою, у збудженому стані, не здатні контролювати себе. Переживання принижень, образу та інші неприємні відчуття не дають змоги людям не лише зрозуміти, а й почути одне одного. Все це є наслідком неконструктивного спілкування, нелогічної та нерозважливої поведінки. Конструктивне вирішення конфлікту можливе виключно через ефективне спілкування сторін, що конфліктують.

Існують декілька способів вирішення конфліктів: уникнення, пристосування, компроміс, співпраця. Вміння створити особистий простір та повідомити його межі оточуючим.

Діагностику поведінки у конфліктній ситуації проводили за допомогою методики визначення типу поведінки особистості у конфліктній ситуації (тест Томаса - Кілмена) у двох групах Копилівського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) «Ялинка». Результати наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Поведінка особистості дошкільників у конфліктній ситуації

Типи поведінки	Розподіл за групами				Загальний результат	
	КГ		ЕГ		кількість дітей	%
	кількість дітей	%	кількість дітей	%		
Суперництво	5	26,3	4	25,0	9	25,7
Пристосування	7	36,8	3	18,7	10	28,6
Компроміс	2	10,5	4	25,0	6	17,1
Уникнення	3	15,9	3	18,7	6	17,1
Співпраця	2	10,5	2	12,6	4	11,5

Згідно з результатами дослідження типу поведінки особистості у конфліктній ситуації, можемо зазначити таке.

Для 26,3 % КГ та 25,0 % ЕГ дошкільнят найбільш характерним є тип «суперництва», тобто прагнення реалізувати власні інтереси на шкоду іншому. При цьому типі дитина дуже активна й намагається вирішити конфлікт по-своєму.

Значна кількість дітей відносяться до типу «пристосування» у КГ 36,8 %, що передбачає принесення в жертву особистих інтересів заради іншого, тож має значення, що дошкільник діє разом з іншою людиною, не намагаючись відстоювати власні інтереси. Визначена кількість досліджуваних у ЕГ 18,7 %, що говорить про те, що дошкільнята менш охоче жертвують заради його інтересів.

Для ЕГ 25,0 % та КГ 10,5 % дошкільнят провідним типом є «компроміс», тобто діти спрямовані на вміння пошуку рішення за рахунок

MODERNÍ ASPEKTY VĚDY

Svazek LV mezinárodní kolektivní monografie

взаємних поступок, вироблення проміжного рішення, яке підходить для обох сторін, в якому ніхто особливо не виграє, але й не програє. Цей тип поведінки дошкільнята використовують, коли противники мають однакову силу, у них обмаль часу, щоб знайти краще рішення, вони на якийсь час погоджуються на проміжне рішення.

Також, вираженим типом конфліктності у дітей є «уникнення» у КГ 26,0 % та у ЕГ 25,0 %, який свідчить про пасивність дошкільнят у відстоюванні своїх прав.

Тип «співпраця» виділили з КГ 10,5 % та ЕГ 12,5 % дошкільнят, тобто коли учасники ситуації знаходять альтернативу, яка повністю відповідає інтересам обох сторін. Дитина менш активно бере участь у вирішенні конфлікту, але водночас намагається співпрацювати з іншим.

Висновки. Загалом, будь-який конфлікт приховує загрозу для деяких цінностей, інтересів суспільства, соціальних спільнот, груп, особистостей, що змушує їх відстоювати та захищати різними, часом недоречними, методами, а це породжує новий виток конфлікту.

Отже, для вирішення конфліктної ситуації у дитячих колективах без втручання дорослого не можливо. Але, дорослий має поводитися як переговорник, який спокійно, розважливо й дружньо вирішить конфліктну ситуацію. Можливо використати мирилки – це короткі, але добрі римовані вірші, які діти часто промовляють після сварки чи образи, аби помиритися. Тобто, для конструктивного розв'язання конфлікту потрібен посередник, який допоможе знайти спільну мову та взаємовигідне рішення. Кожна дитина – учасник конфлікту має зробити під керівництвом дорослого наступне: заспокоїтися, розібратися у ситуації, вибачитися, знайти рішення конфлікту, відновити стосунки з однолітками. Тобто, позитивне вирішення конфлікту залежить від побудованої схеми розібратися-вивчити-вирішити.

Список використаних джерел:

1. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. для студ. вищ. Навч. закл. Київ-Рівне, 2006. 525 с.
2. Прищак М. Д., Леськ О. Й. Психологія управління в організації : навч. посіб. Вінниця, 2012. 141 с.
3. Примуш М. Конфліктологія : навч. посіб для вузів ; Мін-во освіти і науки України. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2006. 282 с.
4. Дуткевич Т. В. Конфліктологія з основами психології управління : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 456 с.
5. Герасіна Л. М., Требін М. П., Воднік В. Д. Конфліктологія : навч. посіб. Харків: Право, 2012. 128 с.
6. Ануфрієва Н. М. Психологія конфлікту: навч. посібн. Київ : Інститут післядипломної освіти КНУ, 2005.
7. Дзвінчук Д. І. Психологічні основи ефективного управління : навч. посіб. Київ: ЗАТ «Нічлава, 2000. 280 с.
8. Мацієвський Ю. Теоретичні аспекти аналізу сучасних конфліктів: множинність концептуальних підходів. *Людина і політика*. 2004. № 3. С. 115–128.
9. Jacqueline M. Feldman, Mark D. Feldman. Stranger Than Fiction: When Our Minds Betray Us. American Psychiatric Press, Inc., Washington, DC, 1998. 270 pp.
10. Психологія конфлікту : навч.-метод. посіб. для підготовки магістрів усіх форм навчання / Галаган В. Я., Орлов В. Ф., Отич О. М., Фурса О. О. Київ: ДЕТУТ, 2008. 422 с.
11. Ложкін Г. В., Пов'якель Н. І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика. Київ: МАУП, 2007. 435 с.

MODERNÍ ASPEKTY VĚDY

Svazek LV mezinárodní kolektivní monografie

12. Котлова Л.О. Психологія конфлікту:курс лекцій : навч. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 112 с.

13. Волинець Ю. О., Стаднік Н. В. Особливості проявів конфліктів у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності / Народна освіта. Електронне фахове видання. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5956 (дата звернення: 28.03.2025)

Vydavatel:

Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.
se sídlem V Lázních 688, Jesenice 252 42
IČO 03562671 Česká republika

MODERNÍ ASPEKTY VĚDY

Svazek LV mezinárodní kolektivní monografie

Podepsáno k tisku 10. dubna 2025
Formát 60x90/8. Ofsetový papír a tisk
Headset Times New Roman.
Mysl. tisk. oblouk. 8.2. Náklad 100 kopií.